

До СА „Д. А. Ценов“

Катедра „Финанси и кредит“

РЕЦЕНЗИЯ

От рецензент (име, академична длъжност и научна степен):

Проф. д-р Андрей Захариев от СА „Д. А. Ценов“

Научна специалност на рецензента:

„Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“ (Финанси)

Регистрация на рецензента в НАЦИД по реда на ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ

(Регистър на академичния състав и защитените дисертационни трудове в НАЦИД): от 01.12.2018 г.

Рецензиран автор на докторат:

Докторант Хазир Хафир Гаши, D04021917

Наименование на дисертационния труд:

„ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД БАНКОВИЯ МЕНИДЖМЪНТ В УСЛОВИЯТА НА ПРИЛАГАНЕ НА НОВИТЕ БАЗЕЛСКИ СТАНДАРТИ“

Звено, където докторанта е зачислен:

Катедра „Финанси“ при СА „Д. А. Ценов“

Научна специалност на докторанта и форма на обучение:

Докторант на самостоятелна форма на подготовка, по докторска програма „Финанси, парично обръщение, кредит и застраховка“, ПН 3.8 Икономика към катедра „Финанси и кредит“ на СА „Д. А. Ценов“

Научен ръководител на докторанта:

Проф. д-р Йордан Василев, катедра „ОТИ“ и доц. д-р Ангел Ангелов, катедра „Финанси“ към факултет „Финанси“ на СА „Д. А. Ценов“

Основание за написване на рецензията:

Заповед №928/13.10.2020 год. за откриване на процедура по защита и състав на научно жури, както и решения от Първо заседание на научното жури, проведено на 16.10.2020 год.

Нормативна уредба:

Настоящото становище е разработено в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България – ЗРАСРБ, Правилника за прилагане на ЗРАСРБ - ППЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д. А. Ценов“.

1. Информация за дисертанта

Хазир Хафир Гаши е зачислен в докторантура на самостоятелна подготовка в катедра „Финанси и кредит“ при СА „Д. А. Ценов“ на 26.03.2019 год. Със заповед №927/13.10.2020 год. е отчислен с право на защита. За периода на докторантурата е положил всички предвидени по учебен план дейности.

2. Общо представяне на дисертационния труд

Настоящата рецензия е изготвена съобразно примерна структура на рецензия за придобиване на ОНС „Доктор“. Тя съответства на нормативните изисквания на Закона за развитието на академичния състав в РБългария, Правилника за прилагане на закона за развитието на академичния състав в РБългария и приложимата в СА „Д. А. Ценов“ вътрешна регулаторна уредба.

Представената за рецензиране дисертация изследва проблемите на банковото посредничество при усвояването на европейските фондове в България. Дисертационният труд е в обем от 235 стандартни страници в т.ч. въведение, три глави, заключение и библиография. В изложението са представени 18 фигури и 13 таблици. Библиографията съдържа 160 източника.

Във въведението е обоснована актуалността на изследвания проблем, обоснована е негова дисертабилна основа. **Обект на изследване** в дисертационния труд е *новата рамка за регулиране на банковата дейност (Базел III)*. **Предмет на изследване** в труда е фокусиран върху това до каква *степен регулаторните стандарти влияят върху ефективността на банковия мениджмънт в посока на намаляване на рисковете за ликвидността и платежоспособността и останалите рискове и как те допринасят за поддържане на стабилна банкова система*.

Основната теза на изследването е, че *„...Прилагането на Базелските стандарти влияе пряко върху ефективността на управлението, балансовите позиции и финансовите показатели на банковите институции в Република Северна Македония“*.

Докт. Гаши поставя за цел на дисертационния труд *„...анализ на силата и въздействието на регулаторните мерки върху функционирането на банковия сектор (по примера на Република Северна Македония)“*.

В дисертационния труд е поставено решаването на следните задачи:

1. очертаване на някои теоретико-приложни аспекти на регулацията на банковия сектор;

2. представяне на модел за подобряване ефективността при управлението на банките на базата на Базелските стандарти;

3. очертаване на резултатите от приложението на модела за подобряване ефективността на банковия мениджмънт в Република Северна Македония на базата на Базелските стандарти.

Авторът поставя за тестване следните изведени хипотези:

- *Помощна хипотеза 1: Глобалните проблеми в банковата система са*

резултат на подценяването на риска в управлението на банките.

- *Помощна хипотеза 2: Банковите стандарти влияят върху повишаването на информираността за значението на рисковете в процеса на управление на банките.*
- *Помощна хипотеза 3: Адекватното управление на банковите рискове е значителен и влиятелен фактор за ефективността в управлението на банките.*

В дисертационния труд се анализира регулацията на банките чрез анализ на мерките, които се използват за регулиране на рисковете и тяхното влияние върху дейността на кредитните институции с акцент върху Базелските стандарти. Извършва се идентификация и количествено определяне на положителните и отрицателните аспекти на регулаторните мерки чрез преглед на въздействието върху балансовите позиции, финансовите резултати и ефективността.

Регулацията на банките в Република Северна Македония е в компетенциите на Централната банка, която е длъжна да прилага, наблюдава и контролира законността в тяхната дейност, да оценява способността им да управляват рисковете и да вземат мерки за отстраняване на установените незаконосъобразности и нередности. От друга страна, банките са длъжни да работят в съответствие с регулаторните мерки и решения, които са взети от Централната банка. Затова в разработката първо се анализират основните рискове за банковите операции и начина, по който те са регламентирани от Централната банка. След това се изследва въздействието на регулаторните мерки преди и по време на финансовата криза, както и въздействието на тези мерки върху ефективността на банковия мениджмънт. През последните години Европейската комисия многократно публикува комплекти от потенциални промени в регулаторната рамка. Следователно, анализира се също и влиянието на самата институционална среда, т.е. въздействието на регулаторните мерки върху дейността на банките на международно ниво от органите, компетентни за приемането и прилагането на тези мерки. Тоест, от една страна в труда се анализира оценката на съществуващите мерки за надзор и регулиране, а от друга страна, обявените бъдещи мерки, както и анализ на въздействието на бъдещите мерки върху производителността от дейността на банките. Паралелно със създаването на нови регулаторни и монетарни институции, в рамките на банковата система на ЕС, се случват дълбоки промени и се установяват нови регулаторни изисквания. В труда също се анализира и хармонизирането на регулаторната рамка с новите капиталови изисквания, чрез промяна на законодателството, приемане на нови закони, изменения и допълнения към вече съществуващи закони и подзаконови нормативни актове.

В дисертационния труд се прилагат множество научни методи с цел да се стигне до необходимите знания и след това да бъдат направени съответните изводи. Използват се практически осъзнати факти, които се основават на

първичните и вторичните данни, чрез методите на анализа и синтеза, както и индукция, дедукция и сравняване. За нуждите на разработката се използват и резултати от количествени и качествени изследвания, свързани с новата регулаторна рамка и въздействието на регулаторните мерки на структурата на баланса и ефективността от дейността на банките. В последната част на разработката при направения емпиричен анализ се използват статистически методи, както и нагледни анализи на получените данни.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Поставените в дисертацията задачи могат да се оценят за коректно изпълнени. Формулираните от докторанта в заключението научни и научно-приложни приноси се оценяват като оригинално изведени и проблемно-насочени. Те потвърждават наличието на мотивирано насочван от научните си ръководители докторант, който прилага издържана и автентична методология с висока степен на аналитичност в дисертационния труд, водеща до издържани научни резултати и приноси.

4. Оценка на постигнатите теоретични, теоретико-приложни и емпирични резултати

Заявените като изводи резултати и приноси се оценяват като оригинални и научно обосновани, както следва:

1. Националната банка на Република Македония като централна банка определя условията, принципите и регулациите в работата на местните банки. Целта е банките да достигнат международните нива на развитие, и да бъдат конкурентоспособни на външния пазар. Така капиталът на македонските банки ще представлява интерес и ще се приема на чуждия пазар, което ще увеличи рентабилността им.
2. Основен проблем в изследването е ролята и значението на Базелските стандарти в процеса на управление на банковите институции и стабилността на банковата система. Анализът показва, че прилагайки в своята работа Базелските стандарти, местните банки стават конкурентоспособни и на външния пазар.
3. Банките в Република Македония поддържат предписания минимален коефициентът на капиталова адекватност от 8%, така че да могат да покрият непланираните рискове. Това показва, че банките в Република Македония имат висока ликвидност и са конкуренти на банковия пазар. Спазвайки предписанията и регулациите на Базелските стандарти, банките в Република Македония разполагат с капитал за покриване на рисковете и най-вече на пазарния, валутния, лихвения и операционния риск, което показва и поголямата им платежоспособност.
4. Националната банка на Република Македония определя Базелските стандарти като задължителни за прилагане към началото на 2019 г.

На македонския финансов пазар работят 15 банки, три от които принадлежат към групата на големите банки, а останалите към групата на малките и средните банки. В категорията на големите банки по отношение на оборот на капитала в течение на една година са: Стопанска банка АД Скопие, Комерсиална банка АД Скопие и НЛБ Тутунска банка АД Скопие. Всички тези банки са приели регламенти и предписания по Базелските стандарти и поради това имат висок оборот на капитала си.

5. Глобалните проблеми в банковата система са резултат от подценяването на риска при управлението на банките. Глобализацията и дерегулацията на икономиките, както и повишената отвореност на притока на капитали доведоха до необходимостта от международна организация и повишена информираност за важността на риска в процеса на управление на банките. Изследванията в този труд показват, че адекватното управление на банковия риск, въз основа на Базелските принципи може да допринесе за повишаване на ефективността на банковото управление особено в малките и отворените икономики, където въздействията са големи и страните могат да се защитят само с правилно изградена и стабилна банкова и финансова система.
6. Република Северна Македония е държава, в която непрекъснато се провеждат нови реформи във финансовата система, икономиката, образованието, технологичното развитие, медицината и др. Целта на тези реформи е необходимостта от по-бързото присъединяване на Македония към Европейския съюз и НАТО. В същото време стабилността на финансовата и банковата система е на първо място, защото степента на тяхното развитие показва силата на държавата. С тази цел се прилагат и стандартите за установяване на пълен контрол и регулиране на движението и оборота на капитала в икономиката на държавата, което води и до по-бързо присъединяване на страната към международните общности, които са от особено значение за балканските страни.

Извод: Авторът ползва професионален научен подход за изследователските си хипотези. Той прилага класическа схема за структуриране на дисертацията, подкрепена с съвременна методология и актуална емпирика. Категорично са спазени правилата на научната етика, като е подписан и съответен документ за оригиналност. Отчита се широка информираност за достиженията на научната мисъл в изследваната област. Използваните изследователски методи са на най-високо научно ниво. Оценката на установените научни приноси е положителна. Чрез тях докт. Хазир Гаши демонстрира качества и умения да систематизира, изследва, моделира, проблематизира и доказва.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

В подкрепа на дисертацията са представени седем публикации, вкл. изнесени на авторитетни научни форуми. От тях 4 са самостоятелни и 3 в съавторство. Считам, че те отразяват коректно научния потенциал на автора и подкрепят популяризирането сред научната и професионална общност на основните приноси и постижения в работата на докт. Гаши.

6. Оценка на автореферата.

Авторефератът е в обем от 48 стр. и отговаря на изискванията като структура и съдържание. В него в синтетичен вид авторът е успял да представи достойнствата на научното изследване.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Не се поставят.

8. Заключение

Налице е успешна докторантура довела до дисертабилно изследване с висока изследователска стойност, публикации и научни изяви. Подкрепата от научните ръководители е видима и позитивна във всички разрези и насоки. *Върху основата на всичко гореизложено, изразявам позитивно заключение – „ЗА“ присъждането на ОНС „доктор“ по икономика на докт. Хазир Хафир Гаши от катедра „Финанси и кредит“ на СА „Д. А. Ценов“.*

05.11.2020 г.
Свищов

Рецензент:
/Проф. д-р Андрей Захариев/

E-mail: a.zahariev@uni-svishtov.bg
<https://orcid.org/0000-0001-7362-6133>